

INVENTOINTIRAPORTTI

Porvoo

Slåtlidenin murskaamoalueen arkeologinen inventointi

22.6.2016

MUSEOVIRASTO

Arkeologiset kenttäpalvelut

Vesa Laulumaa

Tiivistelmä

Vekko Oy suunnittelee Porvoon Slåtlidenin murskaamoalueen laajentamista. Hankkeen YVA-vaiheeseen liittyen hankealueella tehtiin arkeologinen inventointi 22.6.2016. Alueen koko on noin 51 hehtaaria ja sieltä tunnettiin ennestään yksi muinaisjäännos, Rännarsten niminen rajamerkki. Alue on pääosin kuivaa kalliopohjaista kangasta, pohjoisosassa on kosteikkoa. Alue on korkeudeltaan 25–55 metriä merenpinnan yläpuolella, muinaiset rantakorkeudet ovat kivikautisia.

Inventoinnissa ei löydetty uusia muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita. Kallioalueella tosin on runsaasti metrin parin välein pieniä kivikasoja, jotka ovat toimineet karjalaitumen aitapaalujen tukikivinä historiallisella ajalla ja alue on ollut laidunkäytössä ilmeisesti vielä 1960-luvulla.

Sisällys

Arkistotiedot

1. Johdanto	1
2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria	2
3. Inventoinnin kulku ja sen tulokset	3
Kuvaluettelo	5
Lähteet	5
Kohdekuvaus Rännarsten	

Kannen kuva: Rännarstenin rajamerkki, kuvassa Vesa Laulumaa. Kuva etelästä. (AKDG4725:5)

Arkistotiedot

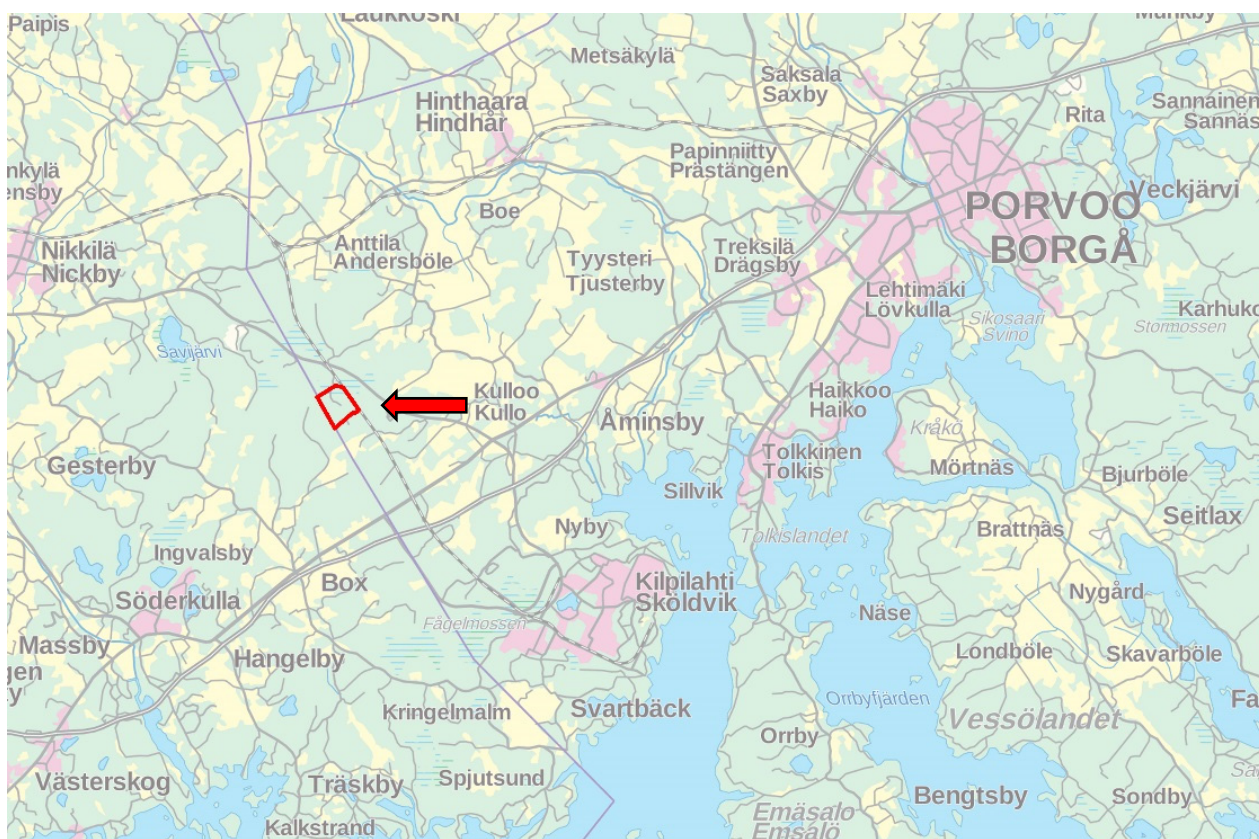
Tutkimus:	Porvoo Slåtliden. Murskaamoalueen muinaisjäännösinventointi
Tutkimuksen suorittaja:	Vesa Laulumaa/ Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito-osasto, Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuksen tilaaja:	Vekko Oy, Hirventie 14 A, 04320 Tuusula
Tutkimusalueen laajuus:	noin 51 hehtaaria
Kenttätyöaika:	22.6.2016
Löydöt:	-
Valokuvat:	AKDG44725:1-8

Alkuperäinen tutkimusraportti on Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2a, 00100 Helsinki. Kopio on toimitettu työn tilaajalle.

1. Johdanto

Vekko Oy suunnittelee Slåtlidenin murskaamoalueen laajentamista Porvoossa. Museovirasto toteaa murskaamon kehittämishankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmaa koskevassa lausunnossaan (MV/23/05.02.1/2016), että Slåtlidenin hankealueella ei ole koskaan tehty muinaisjäännösinventointia ja sellainen tulee toteuttaa ennen kuin hankkeen vaikutuksia arkeologiseen kulttuuriperintöön voidaan arvioida. Hankealueelta, jonka koko on noin 51 hehtaaria, tunnetaan yksi muinaismuistolain rauhoittama kiinteä muinaisjäännös, Rännarsten (mj.rek.nro 1000027581), joka on mahdollisesti jo keskiajalta peräisin oleva rajamerkki.

Vekko Oy tilasi hankealueen muinaisjäännösinventoinnin Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta. Inventoinnin kenttätöyön teki tutkija Vesa Laulumaa 22.6.2016.

Inventointialueen sijainti

2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria

Inventointialue, kooltaan 51 hehtaaria, sijaitsee noin 15 km Porvoon keskustasta länteen ja noin kolme kilometriä valtatiestä 7 pohjoiseen. Alue rajautuu lännessä Sipoon rajaan. Noin 15 hehtaaria alueesta, välittömästi nykyisen murskaamon pohjoispuolella, on saanut luvat jo louhintaan ja tältä osin pintamaat on kuorittu ja aumattu. Alueen pohjoisin osa on ojitettua suota, joka kasvaa istutuskoivikkoa, sen eteläpuolella on kosteahkoa kangasmetsää, valtapuuna kuusi. Alueen korkeimmat kohdat ovat kallioisia kuivia kankaita, näitä on lähinnä alueen länsiosassa.

Kuusimetsää kuoritun alueen pohjoispuolella. Kuva lounaasta (AKDG4725:1).

Alueen korkeus on 25–55 metriä merenpinnan yläpuolella ja muinaiset rantavaiheet ajoittuvat kivikaudelle.. Inventointialueen korkeimmat kohdat ovat paljastuneet jo kivikauden varhaisvaiheessa Ancylusjärven (n. 8900-7200 ennen ajanlaskun alkua) aikana . Ancylusjärveä seuranneen Litorina-meren korkein ranta on noin 30–32 metrin korkeudella ja ajoittuu noin 5000 ennen ajanlaskun alkua. Rantavaiheiden tarkka ajoitus on edelleen hieman ongelmallinen Suomenlahden alueella, koska maankohoamisen vauhti on voinut paikallisesti vaihdella ja lisäksi tuhansien vuosien kuluessa on ollut todennäköisesti useita tulvavaiheita, niin sanottuja transgressioita.

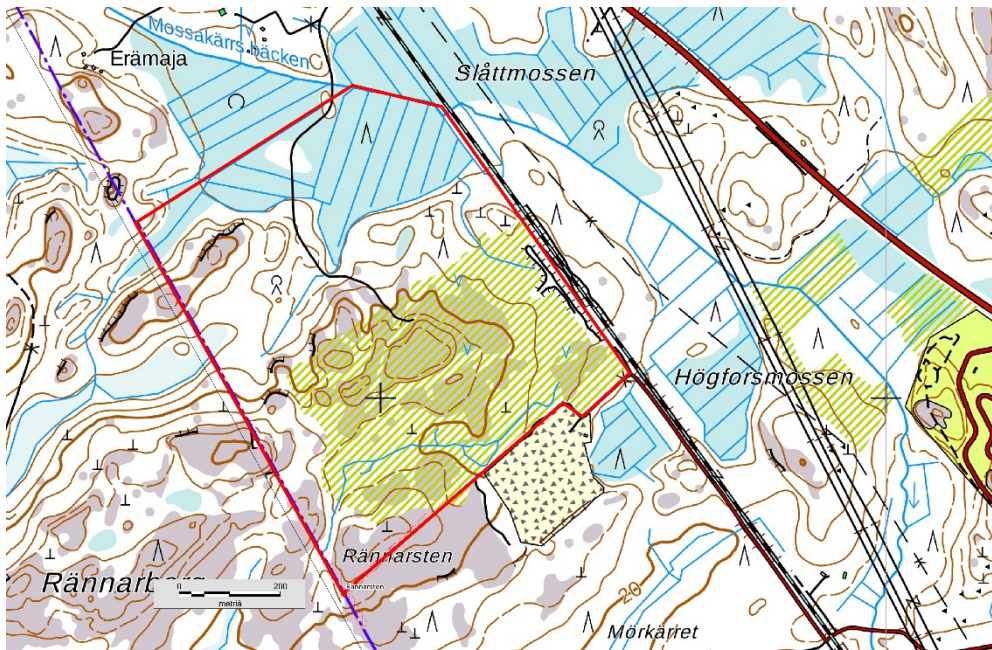

Kuorittua kalliota ja maa-ainesauvoja tulevalla murskaamoalueella. Kuva kaakosta. (AKDG4725:8)

Ainoa aluetta suoranaisesti koskeva tutkimus on Vesa Laulumaan muinaisjäännösinventointi Porvoon Kulloon, Kilpilahden ja Mickelsbölen osayleiskaava-alueella vuonna 2015. Kyseisessä inventoinnissa löydettiin Rännarstenin rajamerkki, mutta Slåtlidenin murskaamon alueella ei inventoitu, koska se sijaitsee Ali-Vekkosken kylän puolella.

Maisema inventointialueen luoteisosassa olevilta kallioilta koilliseen. (AKDG4725:3)

Inventointialue peruskartalla

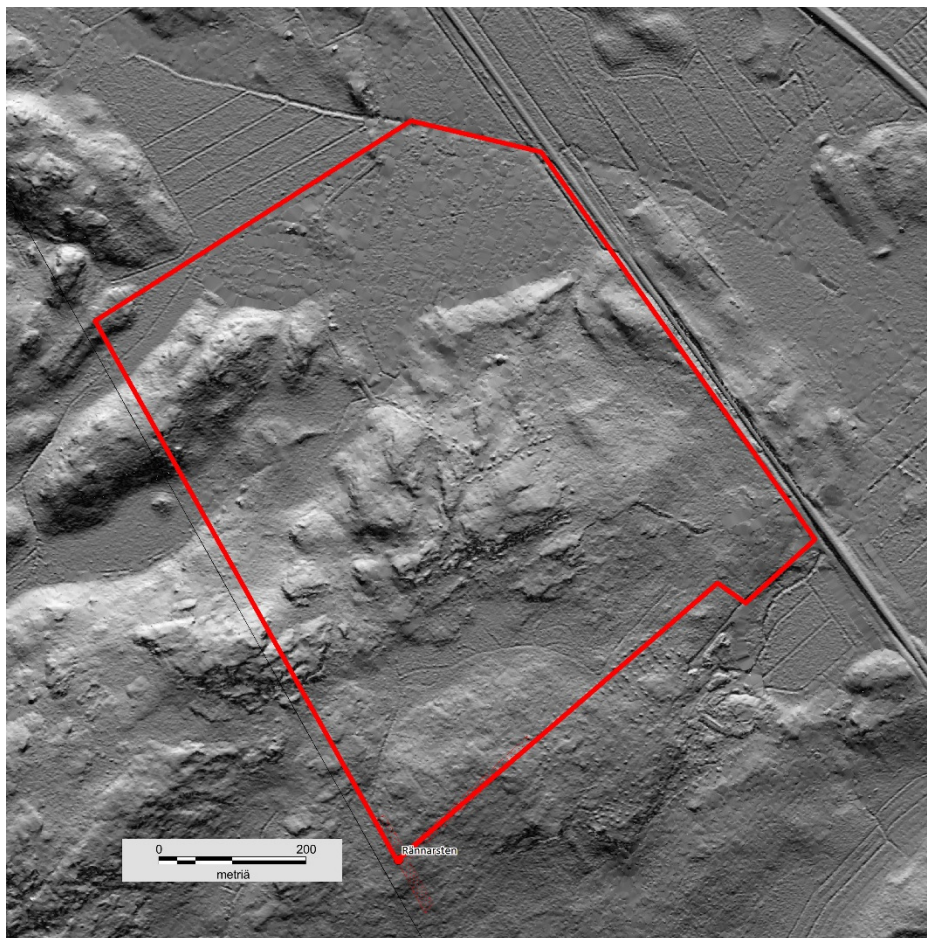

Ilmakuva alueesta

3. Inventoinnin kulku ja sen tulokset

Edellä mainitun Laulumaan raportin lisäksi inventoinnin esivalmisteluissa käytiin läpi aiemmat Museoviraston arkistossa säilytettävät inventointi- ja tarkastusraportit. Inventointikertomuksista kattavin on Sirkka-Liisa Seppälän *Porvoon ja Porvoon maalaiskunnan muinaisjäänneinventointi* vuodelta 1994. Siinä ei kuitenkaan ole mainintaa, että Slättilidenin aluetta olisi käyty läpi. Alueen potentiaalia esihistorian kannalta selvitetiin lisäksi merenrantavaiheita rekonstruoida. Historiallisissa kartoissa tai 1900-luvun peruskartoissa ei ollut mitään merkintöjä alueen käyttöön liittyen.

Maanmittauslaitokselta saatavissa oleva ilmalaserkeilausaineisto oli myös käytössä inventointia suunniteltaessa, mutta sen perusteella ei havaittu mitään poikkeamia, jotka olisivat johdattaneet arkeologisen kohteen jäljille.

Ilmalaserkeilauskuva alueesta

Inventointialue käytiin kattavasti jalkaisin läpi. Havaintoja tehtiin pääosin silmämääräisesti tarkastelemalla. Erityisesti tarkastettiin alueita, missä maanpinta oli rikkoontunut. Tällaiset paikat ovat yleensä parhaita kivikautisten asuinpaikkojen löytämisen kannalta. Pintahavainnoinnin lisäksi apuna käytettiin maaperäkairaa ja lapiota muutamien kohtien tarkastukseen.

Inventoinnissa ei löytynyt uusia muinaisjäännös- tai kulttuuriperintökohteita. Vekko Oy:n Stefan Lindforsilta saadun tiedon mukaan (sähköposti 10.6.2016) Rännarstenin läheisyydessä olevat pienet linjassa olevat kivikeot ovat aidantolppien paikkoja, alue on ollut aidattuna karjan laitumena vielä ilmeisesti 1960-luvulla. Vuoden 2015 inventoinnissa kivikasoja oli pidetty ns. viisarikivikasoina, jotka osoittavat rajan suuntaa. Vuoden 2016 inventointi vahvisti Lindforsin ilmoittaman käyttötarkoituksen, sillä vastaavanlaisia kivikasoja, jotka ovat metrin, parin etäisyydellä toisistaan löytyi useasta kohtaa Sipoon rajalla olevalta kallioalueelta. Rännarstenin osalta muinaisjäännösalueen rajausta oli käsittänyt myös nämä kivikasat, mutta ne on syytä poistaa aluerajauksesta.

Helsingissä 29.7.2016

Vesa Laulumaa

Kuvaluettelo

- AKDG4725:1 Kuusimetsää kuoritun alueen pohjoispuolella. Kuva lounaasta.
 AKDG4725:2 Alueen pohjoisosassa kulkeva metsäautotie. Kuva pohjoisesta.
 AKDG4725:3 Maisema inventointialueen luoteisosassa olevilta kallioilta koilliseen.
 AKDG4725:4 Kivillä tuettujen aitalolppien paikkoja kalliolla Sipoon rajan tuntumassa. Kuva kaakosta.
 AKDG4725:5 Rännarstenin rajamerkki, kuvassa Vesa Laulumaa. Kuva etelästä.
 AKDG4725:6 Rännarstenin rajamerkki. Kuva luoteesta.
 AKDG4725:7 Kivillä tuettujen aitalolppien paikkoja kalliolla Rännarstenin rajakivestä koilliseen. Kuva kaakosta.
 AKDG4725:8 Kuorittua kalliota ja maa-ainesauvoja tulevalle murskaamoalueella. Kuva kaakosta.

Lähteet

Painetut lähteet

- Alanen, Timo ja Kepsu, Sauli 1989: *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Tampere
- Selén, Göran 1996: *Porvoon pitäjä kautta aikojen I*. Porvoo.
- Seppälä, Sirkka-Liisa 1995: *Porvoon kaupungin ja Porvoon maalaiskunnan kiinteät muinaisjäännökset*. Porvoo. Porvoon museo.

Arkistolähteet

- Laulumaa, Vesa 2015: Porvoon Mickelsbölen, Kulloon ja Kilpilahden osayleiskaava-alueiden arkeologinen inventointi. Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut. Museoviraston arkisto.
- Munck, Marita ja Boström, Berit 1933: *Borgå sockens fasta fornlämningar samt förteckningar över fynd från förhistorisk tid*. Museoviraston arkisto.
- Rosendahl, Ulrika 2003: Nyländska sätes- och kungsgårdar från medeltid och 1500-tal. Grundutredning och inventering. Museiverket. Byggnadshistoriska avdelningen. Museoviraston arkisto.
- Seppälä, Sirkka-Liisa 1994: Porvoon kaupungin ja maalaiskunnan arkeologinen inventointi. Porvoon Museo. Museoviraston arkisto.

Internet-lähteet

- Arkistolaitoksen digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi>
- Heikki Rantatupa, Historialliset kartat <http://vanhakartta.fi>
- Maanmittauslaitos. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata>
- Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

Muut-lähteet

- Åberg, Susanne 2013: Litorinameren ylin ranta Suomessa. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Geotieteiden ja maantieteen laitos. Geologian osasto.

Kohdekuvaus

Rännarsten (mj.rek.nro 1000027581)

Muinaisjäännöstyyppi: kivirakenteet

Alatyyppi: rajamerkit

Lukumäärä: 1

Ajoitus: keskiaikainen

Laji: kiinteä muinaisjäännös

ETRS-TM35FIN: P: 6690615 I: 411927 Z: 21

TM35-lehtijako: Ei saatavissa

Peruskartta: Nickby **PKNumero:** 204311

Etäisyystieto: Porvoon tuomiokirkosta 15 km länsilounaaseen

Koordinaattiselite: Rajamerkin gps-koordinaatit

Kohdekuvaus: Kohde on löytynyt vuoden 2015 inventoinnissa. Se sijaitsee Mickelsbölen ja Vekkosken kylien ja Sipoon kunnan rajalla, Rännarbergin kallioalueella. Rajamerkki koostuu isosta, noin kolme metriä korkeasta siirtolohkareesta, sen viereen on tehty kivilatomuksia ja kivikasoja viittaamaan rajan suunnasta. Heti kylien välisen rajan pohjoispuolella on pieniä kivikasoja metrin parin välein, kivikasat ovat aitalolppien paikkoja ja niitä on jonona noin 200 metriä itäkoilliseen rajamerkistä. Kivikasoja on myös muualla kallioalueella ja aluetta on ilmeisesti käytetty karjalaitumena ehkä vielä 1960-luvullakin.

Sipoon ja Porvoon välinen raja juontuu jo keskiajalta ja on todennäköistä, että rajamerkkikin on alkujaan sieltä lähtöisin. Iso siirtolohkare kivettömällä kalliolla on ollut hyvä merkki ja todennäköisesti rajamerkintä on hieman muuttunut aikojen kuluessa, esim. lisäämällä kivikasoja. Ainakin vuonna 1734 on annettu ohjeistus kyläkuntien välisistä rajapyykeistä.

Digikuvat: AKDG4579:4-7

Karttaote: Peruskarttaote mk 1:5000

Tutkimukset:- Laulumaa, Vesa 2015: Porvoon Mickelsbölen, Kulloon ja Kilpilahden osayleiskaava-alueiden arkeologinen inventointi. Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut.

Rännarstenin rajamerkki, kuvassa Vesa Laulumaa. Kuva etelästä. (AKDG4725:5)

Rännarstenin rajamerkki. Kuva luoteesta. (AKDG4725:6)

Kivillä tuettujen aitatolppien paikkoja kalliolla Rännarstenin rajakivestä koilliseen. Kuva kaakosta. (AKDG4725:7)

Kivillä tuettujen aitatalppien paikkoja kalliolla Sipoon rajan tuntumassa.
Kuva kaakosta. (AKDG4725:4)

Porvoo, Slätlidenin murskaamoalueen arkeologinen inventointi

Rännarsten, (mj.rek.nro 1000027581), kivirakenteet, rajamerkit, keskiaikainen

Keltaiset tähdet rajalla ovat alueita, joilla havaittiin aitatolppien tukina käytettyjä kivikasoja

